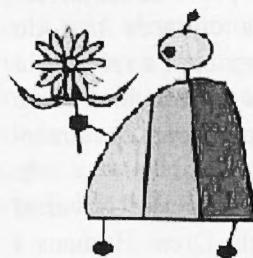

DIVERSITAT CULTURAL

Aquestes línies són el fruit del debat i la discussió del grup de treball que, en el marc del Congrés, va abordar el tema de la Diversitat Cultural. L'esmentat grup va ser coordinat per Miquel Vilas, company de l'STE de Canàries, sense les notes del qual no hagués estat possible l'elaboració d'aquest document.

El sistema educatiu ha de superar la tradicional perspectiva monocultural i etnocèntrica, per a afavorir un model d'educació intercultural. En el context d'una societat d'acollida que potencia la participació ciutadana com a reflex d'integració social, l'educació intercultural impulsa el plurilingüisme i concep el mestissatge com quelcom enriquidor i afavoridor de la convivència.

Les reflexions

1.- Parlar de tolerància cap a les diferents cultures és insuficient i, inclús, pot tenir connotacions de jerarquització entre elles. Cal fer una aposta clara per una societat intercultural i això significa posicionar-se a favor de promoure el mestissatge cultural, generador de riquesa individual i de grup.

Per a això, cal treballar no sols amb les persones subjectes a exclusió sinó també amb les excloents; no sols amb el professorat, sinó amb tota la comunitat educativa.

Davant d'una realitat multicultural, l'alternativa ha de ser un posicionament clarament intercultural.

Els processos de mestissatge no poden ser forçats ni traumàtics -no hem de jugar a fer alquímia social, sinó fruit del respecte i reconeixement mutus, promovent accions que facilitin els esmentats processos.

2.- No hem d'oblidar que totes i tots som resultat del mestissatge.

És important no perdre la memòria històrica respecte als processos migratoris dels quals hem estat protagonistes, així com sobre les conseqüències ja viscudes del feixisme; a tall d'exemple, en el nazisme fins i tot la identificació externa va deixar de ser

humana i es va donar una situació d'esclavisme de subespècie. A més de prevenir i combatre el racisme, la xenofòbia i tota forma d'exclusió social, cal mantenir l'alerta davant de la possibilitat d'arribar a situacions més greus.

La comprensió i el coneixement per a evitar el rebuig d'allò que es desconeix o d'allò que és diferent, són procediments bàsics per a frenar el racisme, no oblidant que aquest normalment té dues direccions i caldrà incidir en ambdós sentits.

3.- La cultura la defineixen els grups humans i no es pot restringir el concepte a la diversitat ètnica. Tampoc estereotipar com homogènies les que es desconeixen, ja que també existeix diversitat dins la diversitat. Per tant, el currículum escolar ha de ser intercultural, obert i flexible, no confontent integració entre cultures en condicions d'igualtat amb l'assimilació d'una que anul·la les altres.

Especial perill d'assimilació cultural sofreix l'alumnat de menor edat, en particular el de l'etapa d'Educació Infantil, més desprotegit davant aquesta forma d'entendre la incorporació a la societat receptora.

El terme compensació no s'ha d'utilitzar en aquest context perquè les cultures no poden ser objecte de compensació.

4.- Els límits al respecte de les diverses cultures han de tenir com a referència les convencions amb major consens internacional:

la Declaració Universal dels Drets Humans i la de Drets de la Infància.

La forma de fer-los efectius ha de ser a ran d'un procés en què es parteixi d'actituds de coneixement i comprensió, la qual cosa implica obertura i sensibilitat, però

sense proteccionismes i sense caure en el relativisme cultural del tot val per a així ser respectuosos. Si bé els valors i les normes que hagin de ser comuns han de ser consensuats a través de processos de cooperació, també cal cuidar-se de la recerca de consensos fàcils que tinguin com a fi evitar els conflictes. Si els conflictes no es resolen amb acord i es vulneren drets individuals o col·lectius, cal recórrer a instàncies que garanteixin la seva justa resolució.

5.- Quan es produeixen situacions en què la família decideix traslladar els seus fills i filles a centres en què no conviuen diferents minories ètniques, les motivacions de fons no són, normalment, les que es manifesten. No tota la diversitat crea rebuig, sinó fonamentalment la que apareix vinculada a la pobresa, a la marginalitat o al retard escolar, per la qual cosa cal denunciar la manipulació que s'està fent dels orígens culturals per a emascarar situacions derivades de la pertinença a les classes o estrats socials més desfavorits.

En aquest sentit, cal tenir cura de no sobredimensionar determinades qüestions que podrien distorsionar una visió de conjunt sobre la diversitat humana, oblidant determinats sectors de la societat que no formen part de l'actualitat mediàtica.

6.- En general, l'escola no dóna una resposta adequada a la diversitat cultural, ni en la seva organització, ni en els recursos, ni en el currículum, ni en els resultats.

Per això, els nous currículums aprovats recentment pel govern central s'allunyen encara més d'una proposta intercultural.

A més, la falta d'un compromís adequat per part de

...no es poden estereotipar com homogènies les cultures que es desconeixen, ja que també existeix diversitat dins la diversitat. Per tant, el currículum escolar ha de ser intercultural, obert i flexible, no confonent integració entre cultures en condicions d'igualtat amb l'assimilació d'una que anul·la les altres.

les administracions i l'escassa agilitat en les respostes que engega, condicionen considerablement els processos i els resultats.

El Projecte Educatiu del Centre (PEC) ha de marcar les pautes en l'articulació de l'alternativa intercultural i és neces-

sari encetar el debat entorn d'aquest tema en totes les comunitats educatives. Les administracions han d'assumir la seva responsabilitat i han d'establir mesures concretes que afavoreixin la implantació d'un model d'educació intercultural vinculat a una oferta de major qualitat en l'ensenyament.

Especial importància cobra la formació, tant del professorat com de pares i mares i resta de persones que intervenen en processos educatius i d'acollida, així com la disposició a canviar determinats rols.

És convenient mantenir reserves respecte a iniciatives, prou exemples es podrien trobar en els Programes Sòcrates, que moltes vegades no connecten amb el context de diversitat d'un centre educatiu, amb la qual cosa es poden distorsionar els objectius i desviar les accions.

També cal tenir especial atenció amb propostes com les de aules-pont, perquè no es converteixin en aules-pou, si se'ls hi dóna una orientació segregadora o no compten amb les accions metodològiques adequades.

El pes que té la religió, junt amb la diversitat d'opcions que en aquest terreny apareixen en una realitat multicultural, són també arguments per a exigir una escola laica en la qual l'assignatura de religió no té cabuda en l'horari escolar.

7.- És important per a l'alumnat immigrant, a més de d'aprendre la llengua comuna de la societat receptora, mantenir la seva llengua materna. L'ensenyament de les diferents llengües presents en un determinat context, llevat que hi hagués possibilitats de fer-lo amb èxit en l'horari escolar, hauria de garantir-se, almenys, en el marc de les activitats extraescolars.

No obstant, es constata que ni tan sols s'està garantint l'accés a les diferents llengües oficials de l'Estat, la qual cosa implica grans dificultats de fet per a un plantejament plurilingüe on tinguin presència real totes les llengües d'origen que conviuen en un determinat espai.

8.- Si en l'escolarització en una determinada zona s'establís un criteri de repartiment, aquest hauria de fer-se a través d'una baremació única, amb garanties de transparència i afectant a tot l'alumnat, no sols a un determinat sector del mateix amb algun traç identitari concret, ja que llavors la seva catalogació seria negativa i la mesura s'interpretaria com el repartiment d'un problema.

L'educació en centres concertats és exclouent de fet, encara que en teoria existeixi el dret de lliure accés als mateixos.

Caldrà compaginar el dret a la lliure elecció de centre educatiu amb la no formació de guetos.

El repte és estructurar els centres de tal forma que puguin rebre tot tipus d'alumnat. Més que tendir a criteris de repartiment, és clau l'establiment en tots els centres d'una reserva de places per a alumnat en risc d'exclusió social, de forma que no existeixin traves per a accedir als mateixos.

9.- La presència de la figura del mediador sociolingüístic pot ser altament positiva, si bé ha

d'introduir-se amb certes reserves per a garantir un perfil personal i professional adequats, donada la transcendència que pot arribar a tenir el seu treball i la informació que podria arribar a manejar. Especial atenció s'ha de tenir quan existeixi la possibilitat d'utilitzar de l'esmentada funció per a un fi aliè als interessos educatius; per exemple, exercir un paper de control polític o policial.

Els interrogants

1.- Els processos de mestissatge han de produir-se de forma més o menys espontània en un clima adequat, o han de programar-se accions que els afavoreixin i els accelerin?

2.- S'ha de garantir una distribució diversa d'alumnat recorrent a opcions com l'establiment de quotes, incloent en els mateixos els centres concertats?, o això pot produir efectes contraproductius? La defensa de l'escola pública com a única garant de l'atenció a la diversitat, podria entrar en contradicció amb les apel·lacions a la implicació efectiva de la concertada en el repartiment de la mateixa?

3.- L'edat, ha de ser un criteri determinant per a l'escolarització d'alumnat immigrant i la seva ubicació en un determinat curs?

Les propostes

1.- Estendre el plantejament d'educació intercultural a partir d'un currículum obert, per a qualsevol projecte educatiu i fer una àmplia revisió de la normativa per adequar-se a l'esmentada proposta. Comptar amb un observatori permanent per al tema.

Recolzar el model de transversalitat, desenvolupant-lo més, i aplicar els mecanismes amb què s'ha dotat el sistema educatiu (aprenentatge significatiu, comprensivitat,...).

Propiciar processos conduents al mestissatge cultural.

2.- Dissenyar i posar en pràctica d'un pla d'acollida, integrat en el Projecte Educatiu de cada centre, dirigit a tota la comunitat educativa i emmarcat en un projecte de ciutat o poble.

S'han d'articular i integrar les funcions d'acollida en equips interdisciplinars, de forma que existeixin també alternatives per a l'oci i el temps lliure.

Entre les accions dirigides a Associacions de mares i pares, es proposa establir la figura de família-tutora, que serveixi de referent i suport directe a la novinguda.

És clau també la implicació de l'alumnat en accions que li permetin conèixer i transformar el medi, així com aprofitar la força associativa de determinades ONGs i organitzacions d'immigrants.

D'altra banda, és fonamental una major agilitat en les respostes que poden i han de proporcionar les administracions.

3.- Reconeixer i legitimar les llengües i cultures d'origen, perquè no es perdi la identitat cultural i s'eviti el reduccionisme en les alternatives.

El treball dels Equips d'Orientació ha de fer-se també amb les famílies, i hauria de ser habitual la presència de professionals del Treball Social en la relació escola-família.

4.- Crear centres de recursos per a l'Educació Intercultural.

Endegar recursos zonals per a facilitar una millor acollida, la qual cosa requereix de la coordinació en una xarxa de centres.

El treball dels Equips d'Orientació ha de fer-se també amb les famílies, i hauria de ser

habitual la presència de professionals del Treball Social en la relació escola-família.

Presència de persones mediadores amb un perfil adequat per aquesta funció, per a això s'ha de garantir la participació de cada comunitat educativa en la seva elecció.

Desenvolupar polítiques interinstitucionals per facilitar propostes integrals.

Crear una comissió o oficina de matriculació única i permanent, també pot ser zonal, que estableixi una baremació unificada que garanteixi el just accés al dret d'elecció de centre, amb criteris que evitin situacions discriminatòries i facilitin l'homologació de ràtios.

L'administració educativa ha de prendre mesures contundents en tots els casos en què s'aprecii discriminació d'alumnat. Si aquest fóra el cas d'un centre privat sostingut amb fons públics, ha de suposar com a mínim la pèrdua del concert educatiu.

Potenciar plans de formació en Educació Intercultural per al professorat, pares i mares, personal no docent i els diferents agents socials.

Desenvolupar polítiques actives respecte als mitjans de comunicació de masses.

Rebuig rotund a la nova llei d'estrangeria i a qualsevol limitació dels drets de tota persona que visqui en el territori estatal, independentment de la seva situació administrativa en el mateix.

